

ÇOCUKLARIN (60-72 AYLIK) SOSYAL PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİ İLE SOSYAL YETKİNLİK VE DAVRANIŞ DURUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Kevser Tozduman YARALI*

Hurşide Kübra ÖZKAN**

ÖZ

Çalışmanın amacı, okul öncesi eğitime devam eden çocukların sosyal problem çözme becerileri ile sosyal yetkinlik, kızgınlık-saldırganlık ve anksiyete-içe dönüklük davranışları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmanın örneklemini Kırklareli il Merkez’inde okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 ay aralığında olan toplam 105 çocuk (45 kız, 60 erkek) oluşturmuştur. Bu çalışmada verileri toplamak için Wally Sosyal Problem Çözme Ölçeği (Wally Social Problem Solving Test) ve Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği-SYDD (Social Competence and Behaviour Evaluation Scale-30-SCBE) kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS 20 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizinde, değişkenlerin normal dağılımdan gelme durumları araştırılırken birim sayıları nedeniyle ShapiroWilk’s’ den yararlanılmıştır. Gruplar arasındaki farklılıklar incelenirken değişkenlerin normal dağılımdan gelmesi durumunda Mann Whitney U Testinden yararlanılmıştır. Normal dağılımdan gelmeyen değişkenler arasındaki ilişkiler incelenirken Spearman’s Korelasyon Katsayısından yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda, çocukların sosyal problem çözme becerisi arttıkça sosyal yetkinliğinin arttığı, kız-

* Arş. Gör. Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, kevserizmir@gmail.com

** Arş. Gör. Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, hursidekubra@gmail.com

gınlık-saldırıcılık davranışlarının ise azaldığı bulunmuştur. Ayrıca sosyal problem çözme becerisi ve sosyal yetkinlik puanlarının cinsiyete göre farklılaştığı bulunmuştur; kızların sosyal problem çözme ve sosyal yetkinlik davranışlarında daha yüksek puanlar aldıkları ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, kızgınlık-saldırıcılık ve anksiyete-içer dönüklük davranışlarında ise cinsiyete göre bir farklılık bulunmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal problem çözme, sosyal yetkinlik, davranış durumları

EXAMINATION OF RELATION BETWEEN CHILDREN'S (60-72 MONTHS) SOCIAL PROBLEM-SOLVING SKILLS WITH SOCIAL COMPETENCE AND BEHAVIORAL STATUS

ABSTRACT

The present study aims to investigate the relationship of preschool children's social problem-solving skills with their social competence, anger-hostility, and anxiety-introversion behaviors. The study sample consisted of 105 children among 60-72 month-old (45 girls, 60 boys) who attended preschool institutions located in the city centre of Kırklareli. Wally Social Problem-Solving Test Social Competence and Behavior Evaluation Scale (30-SCBE) were used for the data collection. Collected data were analyzed using SPSS 20 program. Normality of the distribution of variables was examined and the Shapiro Wilk Test was performed due to the number of units. Mann Whitney U test was used to examine the relationship between group differences in cases. On the other hand, Spearman's Rank Correlation Coefficient was used when the variables were not normally distributed. The results of our study suggest that children's social competence increases as their social problem-solving skills improve. We also found gender differences in children's social problem-solving skills and social competence scores. Girls were observed to get higher scores on social problem-solving and behaviors associated with social competence. However; there were no gender differences observed in behaviors related to anger-hostility and anxiety-introversion.

Key Words: Social problem-solving, social competence, behavioral status

GİRİŞ

Çocuklar günlük hayatta ebeveynleriyle, akranlarıyla ve diğer bireylerle olan ilişkilerinde tıpkı yetişkinler gibi çeşitli sorunlar yaşayabilir, ilişki kurmakta ve sürdürmekte zorlanabilirler (Webster-Stratton ve Lindsay, 1999). Sosyal beceriler içinde yer alan sosyal problem çözme becerisi, çocukların günlük hayatta karşı karşıya kaldıkları problemlerle baş etmeleri için önemli bir yer tutmaktadır (Dereli, 2008). Çocukların sosyal gelişimi içinde önemli bir yer tutan sosyal problem çözme becerisi, sosyal anlaşmazlıkları engellemek ya da çözmek için diğerleri tarafından kabul edilebilir ve benliğe yararlı neticeler ile sonuçlanan stratejiler üretmek ve uygulamak olarak tanımlanan bir kavramdır (Berk, 2013). Bireyin günlük hayatta karşılaştığı problemlerle baş edebilmek için en etkili tepki seçeneklerini belirleyip bu seçeneklerden en etkili olacağını düşündüğü birini seçmeyi içeren bilişsel, duyuşsal ve davranışsal bir süreçtir (Nezu, D'Zurilla ve Nezu, 2012: 14). Etkili sosyal problem çözme, akran ilişkilerini geliştirmekle birlikte stresli yaşam olayları karşısında üstünlük duygusu sağlar (Goodman, Gravitt ve Kaslow, 1995). Okul öncesi dönemdeki çocuğun bedensel ve zihinsel olgunlaşmasının sonucunda çocuğun sosyal davranışlarında bir değişim görülür. Bu süreçte akranlarıyla daha karmaşık bir şekilde iletişim ve etkileşimde bulunabilirler (Çetin, Bilbay ve Kaymak, 2003: 19; Bee ve Boyd, 2009: 638; Berk, 2013b).

Çocuklar iyi arkadaş olduklarında bile bazen birbirleriyle çatışmaya girerler. Bu çatışmalar, çocukların sosyal problem çözme becerilerini geliştirmeleri için yinelenen fırsatlar sağlar. Çocuklar bu fırsatlar karşısında anlaşmazlıkları önleyen veya çözen stratejiler geliştirir ve bu stratejileri kullanırlar. Bu uygulamalar başkaları tarafından kabul edilebilir ve kendileri için yararlı deneyimlerle sonuçlanır (Berk, 2013: 375). Çocukların sosyal problemleri çözebilmeleri için farklı sosyal anlayışları bir araya getirmeleri (Berk, 2013) ve sosyal ortamlarda başarılı ilişkiler yürütebilmeleri için çocukların öncelikle bu problemleri çözecek etkili problem çözme düşünce biçimlerine ve stratejilerine sahip olmaları gereklidir (Spence, 2003). Sosyal problem çözme becerisi, sosyal ortamdaki güçlüğü varlığının belirlenmesi ve problemin tanımlanması, beyin fırtınası yöntemini kullanarak probleme çeşitli alternatif çözümler bulma, bu alternatiflerin olası sonuçlarını değerlendirme, çözüm önerilerine tekrar bakma ve en uygun olan bir tanesini seçme, en uygun çözüm önerisini uygulama, çözümün nasıl gerçekleştiğini gözden geçirme ve değerlendirme adımlarını kapsar (Forgan, 2003: 23; Elias ve Tobias, 2005: 16). Çocuklar, bu adımları uygun şekilde kullandıklarında yaşadıkları problemleri çözüp başkaları tarafından kabul edilebilir ve kendileri için yararlı deneyimlerle bu süreci sonlandırabilirler (Berk, 2013: 376).

Bireyin probleme yaklaşımı ve çözme tarzı, bireyin inanç, tutum, duygusal tepkileri, geçmişte karşılaştığı problemler ve çözme yollarından etkilenmektedir. Bireyler problem çözümedeki eğilimlerine göre olumlu ve olumsuz yönelim gösterenler olarak iki gruba ayrılmaktadırlar. Problem çözerken soruna olumlu yönelim gösteren bireyler; iyimser bir yaklaşıma sahip olur, zorlukları etkili bir şekilde değerlendirir, güçlü bir öz yeterlilik algısına sahip olur, problem çözümede zaman ve çabanın farkındadır ve yaşayacağı olumsuz duyguların problem çözme sürecinin ayrılmaz bir parçası olduğunu bilir. Problem çözümede soruna olumsuz yaklaşım gösteren bireyler; sorunları bir tehdit olarak görür, beklentileri sorunun çözülemeyeceği yönündedir, sorunla başarılı bir şekilde başa çıkabileceklerine dair şüpheleri vardır ve problemle başa çıkarken olumsuz duygularıyla karşı karşıya kaldıklarında hayal kırıklığına uğramış hissine kapılırlar (Nezu vd., 2012: 13). Erken çocukluk döneminde çocuklar sosyal problem çözümede kullandıkları yöntemlerde olumlu ve olumsuz davranışlar sergilerler. Bunlar; prososyal (olumlu sosyal davranış) ve antisosyal (olumsuz sosyal davranış) davranışlardır. Bir gruba veya bireye yardımcı ve faydalı olmayı amaçlayan işbirliği yapma, affetme, paylaşma gibi davranışlar prososyal davranışları oluşturur. Bir gruba veya bireye zarar vermeyi amaçlayan saldırganlık, alay etme, başkalarının haklarına saygı göstermeme gibi davranışlar ise antisosyal davranışları oluşturur (Dereli, 2013). Yaşadığı problemi çözümede işbirliği, paylaşma gibi olumlu sosyal davranışlar sergileyen çocuklar arkadaş ilişkileri kurmakta ve yürütmekte daha başarılı olup kendilerine olan özgüvenleri de daha yüksektir. Bunun aksine çocuklar bu sorunları çözümede saldırgan tavır sergilediklerinde ise arkadaşlarıyla ilişki kurmakta ve sürdürmede sorun yaşayabilirler. Araştırmalar bu çocukların, zayıf sosyal problem çözme becerilerine ya da çatışmaları uygun şekilde yönetme becerilerine sahip olmadıklarını göstermiştir (Webster-Stratton ve Lindsay, 1999). Saldırgan çocuklar zayıf sosyal problem çözme becerilerine sahip olduklarından sosyal ortamda akran ilişkilerinde sorun yaşarlar (Trawick-Smith, 2014: 246).

Bütün çocuklarda biraz da olsa saldırganlık görülür, ancak saldırganlığın biçimi ve sıklığı zamanla değişim gösterir ve çocuklar sosyal problem çözümede okul öncesi yılları boyunca önemli ölçüde gelişme gösterirler. Beş-yedi yaşındaki çocuklar vurmak ya da diğer çocukların kendilerine uymasında ısrar etmek yerine, ikna ve uzlaşma yöntemlerini kullanırlar, kullandıkları strateji işe yaramadığında alternatifler üzerinde düşünürler ve yetişkin müdahalesi olmadan çözme eğilimindedirler (Mayeux ve Cilessen, 2003; Chen vd., 2001). Örneğin, iki-üç yaşlarındaki bir çocuğun başka bir arkadaşından oyuncak almak amacıyla birbirlerine vurmaları araçsal saldırganlık kavramı ile nitelendirilirken, daha büyük yaşlardaki okul öncesi çağ çocuklarında başkalarının duygularını incitme şeklinde

ifade edilen bu durum düşmanca saldırganlık olarak nitelendirilir (Bee ve Boyd, 2009: 640).

Son yıllarda yapılan araştırmalar, yaşamın ilk altı yılı boyunca sosyal yetkinlik becerileri geliştirilemeyen çocukların duygusal ve davranışsal açıdan problem sergileme ve yetişkinlikte de sosyal açıdan uyumsuz bir birey olma ihtimalinin yüksek olduğunu göstermektedir (Ladd, 2000). Davranışsal problemler genel olarak iki şekilde ortaya çıkmaktadır. Bunlar; saldırganlık, dürtüsellik, hiperaktivite gibi davranışları içeren dışsallaştırma davranış problemleri ve utanma, sosyal çekingenlik, içe dönüklük ve endişelilik gibi davranışları içeren içselleştirme davranış problemleridir (Stacks ve Goff, 2006). Dışsallaştırma davranış sorunları erken çocukluk dönemlerinden itibaren önlem alınarak gerekli destek sağlanmadığında çocuğun şiddet eğilimli ve psikolojik problemleri bir yetişkin olmasına neden olabilir (Owens ve Shaw, 2003). İçselleştirme davranış sorunlarının erken tanımlanmaması ve önlem alınmaması da depresyon gibi ruhsal sorunlara ve bireyin kendini toplumdaki izole etmesine yol açabilmektedir. Yaşın ilerlemesiyle birlikte içe dönüklük, olumsuz benlik algısı ve sosyal beceri eksikliği gibi problem durumları oluşturarak psikolojik hastalıklara neden olabilmektedir (Özbeğ ve Alisinanoğlu, 2009; Merrel, 1995). Araştırmalar, saldırgan çocukların başkalarının duygularını anlama konusunda geri kaldıklarını göstermiş (Crick ve Dodge, 1994) ve çocuklara başkalarının duygularını anlama yolları öğretildiğinde saldırgan davranışlarda azalma gözlenmiştir (Webster, Stratton ve Reid, 2007).

Davranışların şekillenmesinde büyük öneme sahip okul öncesi dönemi kapsayan yaşlarda, çocuklarda prososyal davranışların gelişmesine ortam hazırlamak ve bu davranışları desteklemek sosyal problem çözme becerisi gelişmiş, empati kurabilen yetişkinlerin toplumda yer alması için büyük önem taşımaktadır. Buradan yola çıkarak bu araştırmada, okul öncesi eğitime devam eden 60-72 ay aralığındaki çocukların sosyal problem çözme becerileri ile sosyal yetkinlik ve davranış durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın alt amaçları şunlardır;

Çocukların sosyal problem çözme becerileri ile kızgınlık saldırganlık davranışları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Çocukların sosyal problem çözme becerileri ile anksiyete-içe dönüklük davranışları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Çocukların cinsiyetleri ile sosyal problem çözme becerileri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Çocukların cinsiyetleri ile sosyal yetkinlik ve davranış durumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

YÖNTEM

Bu araştırma, mevcut durumu inceleyen betimsel bir araştırma olup, okul öncesi eğitime devam eden 60-72 ay aralığında olan çocukların sosyal problem çözme becerileri ile sosyal yetkinlik ve davranış durumları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlandığından ilişkisel tarama modeli olarak tasarlanmıştır. (Creswell, 2014; Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Kırklareli merkezde bağımsız anaokulları ile ilköğretim bünyesinde bulunan okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 ay aralığında olan 105 çocuk (60 erkek, 45 kız) oluşturmaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde, amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Uygun örnekleme, zaman, para ve işgücü açısından var olan sınırlılıklar nedeniyle örneklemin kolay ulaşılabilir ve uygulama yapılabilir birimlerden seçilmesidir (Büyüköztürk, vd., 2013: 85).

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada çocukların sosyal problem çözme becerilerini belirlemek için Wally Sosyal Problem Çözme Ölçeği (Wally Social Problem Solving Test), sosyal yetkinliklerini ve davranış durumlarını belirlemek için ise Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği-SYDD (Social Competence and Behaviour Evaluation Scale-30-SCBE) kullanılmıştır.

Wally Sosyal Problem Çözme Ölçeği (Wally Social Problem Solving Test)

Wally Sosyal Problem Çözme Testi; çocukların sosyal problem çözme becerilerini hem niteliksel hem de niceliksel yönden ölçmek için Spivak ve Shure' un (1985), Okul Öncesi Problem Çözme Ölçeği (Preschool Problem-Solving Scale) ve Rubin ve Krasnor'un (1986), Çocuklarda Sosyal Problem Çözme Ölçeği'nin (Child Social Problem-Solving Scale) birleşiminden oluşturulmuştur. Ölçekte çocuklara çocukların başına gelebilecek varsayımsal problem durumlarını anlatan renklendirilmiş, sosyal problemleri içeren 15 resim sunulur ve böyle bir problemle karşılaştıklarında ne yapacaklarına dair kendi ifadeleriyle cevap vermeleri istenir. Ço-

cuklar her problem durumu ile ilgili birden çok cevap vermeleri için desteklenir. Çocukların cevapları kâğıda yazılı olarak kaydedilir. Çocukların varsayımsal problem durumlarına verdikleri çözümler, ölçeğin prososyal ve antisosyal davranışların yer aldığı 100 kategori ile karşılaştırılır. Eğer çözümler prososyal ise 1 puan, eğer antisosyal bir cevapsa 0 puan verilir. Ölçekte alt boyut olarak akran problemleri (akran ilişkileri) ve yetişkin problemleri (nesne edinimi) yer almaktadır. Bu alt boyutlar ayrı ayrı analiz edilebileceği gibi sosyal problem çözüme becerilerinde toplam puan olarak da analiz edilebilmektedir (Dereli,2008).

Wally Sosyal Problem Çözme Testi'nin Türkçe formu üzerinden geçerlilik güvenilirlik çalışması Yılmaz ve Tepeli (2013) tarafından yapılmıştır. Wally Sosyal Problem Çözme Testi'ndeki maddelerin iç tutarlık güvenilirliği Kr 20 yöntemi kullanılarak hesaplanmıştır. 359 çocuktan toplanan veriler kullanılarak hesaplanan güvenilirlik katsayısı .79 olarak bulunmuştur. Bu değer Wally Sosyal Problem Çözme Testi'nin iç tutarlığı için yeterli bir katsayıdır. Testin güvenilirliğinin bir diğer göstergesi olarak, test tekrar test güvenilirliği ile incelenmiştir. Bu amaçla örneklem grubundan 34 çocuk çalışma grubu olarak seçilmiş 4 haftalık ara ile test edilmiştir. Ölçümler arası korelasyon değerinin .96 olduğu bulunmuştur. Ölçek, içerik geçerliliği için uzman görüşüne sunulmuştur. Çocuk gelişimi alanında doktora derecelerine sahip dört çocuk gelişimi ve eğitimi uzmanı hakem bağımsız olarak değerlendirmiştir. Hakemler arası intra-class korelasyon katsayısı. 90 olarak hesaplanmıştır. Uzman görüşleri arasındaki yüksek tutarlılık, bu ölçeğin geçerliliği için bir kanıt olarak değerlendirilmiştir.

Ölçeğin uygulaması her çocuk ile ayrı bir odada bireysel olarak yapılmış ve her çocuk için uygulama ortalama 10-15 dakika sürmüştür. Uygulayıcı, uygulama sırasında çocukların cevaplarındaki çeşitliliği sağlamak için çocuklara verdikleri anlamsız cevaplar sonrasında "Başka ne yaparsın?" sorusunu yöneltmiştir.

Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği-SYDD (Social Competence and Behaviour Evaluation Scale-30-SCBE)

Ölçek La Freinere ve Dumas (1996) tarafından geliştirilmiş, Çorapçı, vd. (2010) tarafından Türkçe 'ye uyarlama, geçerlik güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Okul öncesi dönemdeki çocukların sorun belirtileri ile sosyal becerilerinin niceliğini değerlendiren SYDD-30, her biri 10 madde içeren üç alt ölçeğe sahiptir. Sosyal Yetkinlik (SY) alt ölçeği, çocukların akranlarıyla bir aradayken gösterdikleri işbirliği ve anlaşmazlıklara çözüm yolları aramak gibi olumlu özellikleri ölçer. Kızgınlık- Saldırganlık (KS) alt ölçeği, yetişkinlere karşı gelme ve akran ilişkilerinde uyumsuz ve sal-

dırgan davranmak gibi dışsallaştırma sorun belirtilerini, Anksiyete-İçe dönüklük (Aİ) alt ölçeği ise çocukların üzgün, depresif duygu durumlarını ve grup içinde çekingenlik göstermek gibi içselleştirme sorun belirtilerini değerlendirir. Çocukların duygusal ve davranış sorun belirtileri ile sosyal becerileri 6 basamaklı Likert ölçeği ile (1= hiçbir zaman, 2 ya da 3= bazen, 4 ya da 5= sık sık, 6= her zaman) değerlendirilir.

Ölçek maddeleri şekillendikten sonra SYDD-30'un yapılan faktör analizi sonuçlarına göre elde edilen üç faktörün (sosyal yetkinlik, kızgınlık/saldırganlık, anksiyete-içe dönüklük) açıkladığı toplam varyans %48.3 olarak bulunmuştur. Ölçeği Türkçe'ye uyarlanmasında ikinci adımda, DFA yapılarak elde edilen bu yapının yeterliliği sınanmıştır. DFA sonucunda uyum indeksi değerleri ise, GFI= .84, CFI = .84, TLI = .83, AGFI = .81 olarak bulunmuştur. Sonuç olarak, tüm sınama ölçütleri dikkate alındığında, modelin veri ile uyumunun yeterli olduğu görülmüştür. SY, KS ve Aİ alt ölçekleri için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları sırasıyla. 88, .87 ve 84 olarak bulunmuştur. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirlik sonuçları ise sırasıyla. 64, .71 ve .45'dir. Her alt ölçek için madde-toplam korelasyon katsayıları .41 ve üstünde bulunmuştur. Bu değerler, yüksek düzeyde iç tutarlılığa işaret etmektedir. Ölçek hiçbir zaman ve her zaman arasında değişen altılı likert tipi değerlendirmeyi içermektedir. Ölçekte yüksek puanlar yüksek kızgınlık, yüksek sosyal yetkinlik ve yüksek içe dönüklüğü; düşük puanlar ise düşük kızgınlık, düşük sosyal yetkinlik ve düşük içe dönüklüğü göstermektedir (Çorapçı, Aksan, Arslan-Yalçın ve Yağmurlu, 2010). Ölçek her çocuk için öğretmeni tarafından ayrı olarak doldurulmuştur.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın verileri, çalışma grubuna dâhil edilen 60-72 aylık 105 çocuktan toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak kullanılan Wally sosyal problem çözme ölçeği, araştırmacı tarafından çocuklarla bireysel çalışılarak toplanmıştır. Her çocuk ile ortalama 15-20 dakika çalışılmıştır. Sosyal yetkinlik ve davranış değerlendirme ölçeği ise okul öncesi öğretmenleri tarafından her çocuk için ayrı doldurulmuştur.

Kırklareli'nde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okul öncesi kurumlara devam eden çocuklardan elde edilen veriler SPSS 20 paket programı ile analiz edilmiştir. Değişkenlerin normal dağılımdan gelme durumları araştırılırken birim sayıları nedeniyle ShapiroWilk's' den yararlanılmıştır. Sonuçlar yorumlanırken anlamlılık düzeyi olarak 0,05 kullanılmış olup; $p < 0,05$ olması durumunda değişkenlerin normal dağılımdan gelmediği, $p > 0,05$ olması durumunda ise değişkenlerin normal dağılımdan geldikleri belirtilmiştir. Gruplar arasındaki farklılıklar incelenirken değişkenler nor-

mal dağılımlı olduğunda Mann Whitney U Testi kullanılmıştır. Birim sayılarının 20 den fazla olması nedeniyle Mann Whitney U Testi için standartlaştırılmış z değerleri verilmiştir. Normal dağılımdan gelmeyen değişkenler arasındaki ilişkiler incelenirken Spearman's Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır. Sonuçlar yorumlanırken anlamlılık düzeyi olarak 0,05 kullanılmış olup; $p < 0,05$ olması durumunda anlamlı bir farklılığın/ilişkinin olduğu, $p > 0,05$ olması durumunda ise anlamlı bir farklılığın/ilişkinin olmadığı belirtilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde araştırma kapsamında elde edilen veriler tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 1: Wally Sosyal Problem Çözme Ölçeği ile Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği-SYDD Puanlarının Dağılım Tablosu

	n	\bar{X}	Median	Min	Max	SS
Sosyal Problem Çözme	105	10,96	11	5	15	2,24
Sosyal Yetkinlik	105	48,53	51	21	60	8,33
Kızgınlık - Saldırganlık	105	18,26	16	10	55	7,91
Anksiyete- İçedönüklük	105	20,15	18	10	44	7,70

Tablo 1'deki sayısal veriler incelendiğinde, Wally sosyal problem çözme ölçeğine ait aritmetik puan ortalamasının 10,96; sosyal yetkinlik davranış değerlendirme ölçeğinin sosyal yetkinlik alt boyutundan elde edilen aritmetik puan ortalamasının 48,53; kızgınlık-saldırganlık alt boyutundan elde edilen aritmetik puan ortalamasının 18,26 ve anksiyete-içe dönüklük aritmetik puan ortalamasının ise 20,15 olduğu görülmektedir.

Tablo 2: Çocukların sosyal problem çözme becerileri ile sosyal yetkinlik, kızgınlık-saldırganlık, anksiyete-içe dönüklük davranışları arasındaki ilişkiye dair korelasyon testi sonuçları

		Korelasyon Testi		
		Sosyal Yetkinlik	Kızgınlık – Saldırganlık	Anksiyete-İçe dönüklük
Sosyal Çözme	Problem	r 0,273	-0,236	-0,042
		p 0,005	0,016	0,675

* $p < 0,05$

Tablo 3 incelendiğinde, çocukların sosyal problem çözme ölçek puanları ile sosyal yetkinlik alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=0,273$; $p < 0,05$). Araştırmanın bulgularına göre, bu ilişkinin pozitif yönde zayıf bir ilişki gözlenmektedir. Sosyal problem çözme puanları arttıkça sosyal yetkinlik puanlarının da arttığı görülmektedir. Dolayısıyla sosyal problem çözme becerisi iyi olan çocukların sosyal yetkinliklerinin de daha iyi olduğu belirlenmiştir.

Sosyal problem çözme ölçek puanları ile kızgınlık-saldırganlık alt boyut puanları arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = -0,236$; $p < 0,05$). Tablo 3'e göre çocukların sosyal problem çözme becerileri ile kızgınlık-saldırganlık davranışları arasında negatif yönde zayıf bir ilişki gözlenmektedir. Buna göre, sosyal problem çözme becerileri iyi olan çocukların daha az kızgınlık-saldırganlık içeren davranışlar sergiledikleri ortaya çıkmıştır.

Sosyal problem çözme ölçek puanları ile anksiyete-içe dönüklük alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamıştır ($r = -0,042$; $p > 0,05$).

Tablo 3: Çocukların sosyal problem çözme becerileri ve sosyal yetkinlik, kızgınlık-saldırganlık, anksiyete-içe dönüklük davranışları ile cinsiyetleri arasındaki farklılığa ilişkin Mann Whitney U Testi sonuçları

		Cinsiyet					Mann Whitney U Testi			
		n	\bar{X}	Median	Min	Max	ss	Sıra Ort.	z	P
Sosyal Problem Çözme	Kız	45	11,51	12	7	14	2,24	60,3		
	Erkek	60	10,54	11	5	15	2,16	46,55	-2,327	0,020
	Toplam	105	10,96	11	5	15	2,24			
Sosyal Yetkinlik	Kız	45	51,53	52	28	60	6,6	63,99		
	Erkek	60	46,28	48,5	21	59	8,82	44,76	-3,206	0,001
	Toplam	105	48,53	51	21	60	8,33			
Kızgınlık – Saldırganlık	Kız	45	17	15	10	48	6,48	49,4		
	Erkek	60	19,2	16,5	10	55	8,77	55,7	-1,051	0,293
	Toplam	105	18,26	16	10	55	7,91			
Anksiyete İçe Dönüklük	Kız	45	19,6	17	10	39	7,82	49,87		
	Erkek	60	20,57	19	10	44	7,65	55,35	-0,915	0,360
	Toplam	105	20,15	18	10	44	7,7			

*p<0.05

Tablo 2 incelendiğinde, çocukların sosyal problem çözme becerileri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($z=-2,327$; $p<0,05$). Kızların sosyal problem çözme becerileri ($\bar{X}=11,51$) erkek göre ($\bar{X}=10,54$) daha yüksek bulunmuştur. Yine, çocukların cinsiyetleri ile sosyal yetkinlik davranışları arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($z=-3,206$; $p<0,05$). Kızların sosyal yetkinlik davranışlarının ($\bar{X}=51,53$) erkeklere göre ($\bar{X}=46,28$) daha gelişmiş olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, kızgınlık –saldırganlık davranışları ve anksiyete – içe dönüklük davranışları ile çocukların cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

TARTIŞMA

Bu bölümde araştırmanın amacı ve alt amaçları doğrultusunda elde edilen veriler tartışılmıştır.

Bu çalışmada, okul öncesi eğitime devam eden çocukların sosyal problem çözme becerileri ile sosyal yetkinlik, kızgınlık-saldırganlık ve içe dönüklük davranışları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın bulgularına ait puan ortalamaları incelendiğinde, çocukların sosyal problem çözme ölçeğinden aldığı puanların genel olarak yüksek olduğu tespit edilmiştir. Sosyal yetkinlik ve davranış değerlendirme ölçeğinden alınan puanlar değerlendirildiğinde ise çocukların sosyal yetkinlik puan ortalamalarının genel olarak yüksek, kızgınlık-saldırganlık ve aknksiyete-içe dönüklük puanlarının ise düşük olduğu görülmektedir.

Araştırmada, sosyal problem çözme becerileri ile sosyal yetkinlikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuca göre, sosyal problem çözme becerisi puanları yüksek olan çocukların sosyal yetkinlik puanlarının da yüksek olduğu belirlenmiştir. Dinçer ve Güneysu (1999) çalışmalarında, akranları ile sosyal davranışlı okul öncesi çocukların sosyal problemlerde daha çok sosyal çözümler ürettiklerini ve daha çok prososyal davranış türlerini kullandıklarını bulmuşlardır. Webster-Stratton ve Lindsay (1999) dört-yedi yaş arası çocukların davranış problemleri ile sosyal problem çözme becerileri arasında negatif anlamlı bir ilişki gözlemlemişlerdir. Dolayısıyla, çocukların davranış problemleri arttıkça prososyal çözümlerinde de anlamlı düzeyde düşüşler gözlenmektedir.

Araştırmanın bir diğer bulgusuna göre, çocuklarda sosyal problem çözme becerisi arttıkça kızgınlık-saldırganlık davranışlarında azalma görülmüştür. Dereli-İman (2013) çocukların davranış problemleri ile sosyal problem çözme becerilerini incelediği çalışmasında, çocukların sosyal problem çözme becerileri arttıkça davranış problemlerinin azaldığını bulmuştur. Drugli, Larsson ve Clifford (2007) çalışmalarında dört-sekin yaş çocukların davranış problemleri puanları ile sosyal problem çözme beceri puanları arasında anlamlı düzeyde bir ilişki bulmuştur. Mize ve Cox (1990) öğretmen gözlemlerine dayalı yaptığı çalışmalarında, çocukların saldırganlık davranışları arttıkça sosyal problem çözümede prososyal cevaplarının azaldığını bulmuştur. Buna göre sosyal problem çözme becerilerini etkili bir şekilde kullanan çocukların, ilişkilerinde daha az saldırgan davranışlar sergiledikleri ortaya çıkmaktadır.

Araştırmada, çocukların cinsiyetleri ile sosyal problem çözme becerileri arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu bulguya göre, kızların sosyal problem çözme ve sosyal yetkinlik puanlarının erkeklere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu konuda yapılan birçok ça-

alışma (Walker-Irving vd., 2002; Hamarta, 2007; Yaban-Yükselen, 2007) araştırmanın bu bulgusunu destekler niteliktedir. Arı ve Yaban (2012) çalışmalarında, çocukların cinsiyetleri ile sosyal problem çözme davranışları arasında anlamlı ilişkiler bulmuşlardır. Çalışmalarının sonucunda, kız çocuklarının nesne edinme ve arkadaş edinme durumlarında erkek çocuklarından daha fazla çözüm ürettiklerini saptamışlardır. Çalışmanın sonuçları kızların sosyal problem çözme becerilerinde erkeklere göre daha iyi olduklarını göstermiştir.

Çocukların cinsiyetleri ile sosyal yetkinlik davranışları arasında anlamlı bir ilişkinin tespit edilmesi çalışmanın bir diğer bulgusudur. Çorapçı vd. (2010) Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği'nin geçerliliğinin incelendiği çalışmada kız çocuklarının erkek çocuklara göre sosyal açıdan daha yetkin olduklarını, kızgınlık ve saldırganlık davranışlarını daha az sergilediklerini bulmuşlardır. Bu çalışma araştırmanın bu bulgusunu destekler niteliktedir. Sosyal çevre ve küçük yaşlardan itibaren etkili olan cinsiyete göre çocuk yetiştirme tutumlarının da çocukların sosyal davranışlarındaki etkisi büyüktür (Maccoby, 1998). Özellikle erkek çocuklarda görülen sürekli saldırganlık, istismar yaşanan aile gibi saldırgan çevrede büyümesinin yanı sıra, şefkat eksikliği ve zorbaca disiplin tekniklerinin kullanılmasına da bağlanabilir (Webster-Stratton, Reid ve Hammond, 2004; Bee ve Boyd, 2009).

Araştırmanın bir başka bulgusunda, cinsiyet ile kızgınlık-saldırganlık davranışları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir. Bu durum, her iki cinsiyetin de saldırganlık davranışı gösterebileceğini ortaya koymuştur. Ancak, saldırganlığın farklı boyutları olduğu bilindiğinden, erkeklerde saldırganlık davranışı daha çok fiziksel saldırganlık şeklinde görülürken, kızlarda saldırganlık davranışı daha çok sözel ve ilişkisel saldırganlık şeklinde ortaya çıkmaktadır (Berk, 2013: 386).

Çocukların cinsiyetleri ile anksiyete-içe dönüklük davranışları incelendiğinde de anlamlı bir ilişkinin olmadığı belirlenmiştir. Araştırmanın bu bulgusunu destekler nitelikte, Çorapçı ve ark. (2010) da yaptıkları çalışmada okulöncesi dönemde Türk çocuklarının cinsiyetleri ile anksiyete-içe dönüklük puanları arasında anlamlı bir fark saptamamışlardır. Walker ve Henderson (2012) da çalışmalarında, çocukların cinsiyetleri ile çekingenlik davranışları arasında anlamlı bir ilişki saptamamışlardır. Bu durum içselleştirme davranış bozukluklarının daha çok ergenlik döneminde ortaya çıktığı görüşünü destekler niteliktedir (Akt. Çorapçı vd., 2010).

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın amacı ve alt amaçları doğrultusunda elde edilen sonuçlar ve önerilere yer verilmiştir.

Araştırmanın sonuçları doğrultusunda, çocukların istenmeyen davranışlarının azalması için sosyal problem çözme becerilerini etkin olarak kullanmaları gerektiği söylenebilir. Çocuklarda sosyal problem çözme becerisi eğitim yoluyla geliştirilebilir. Bu süreçte aile, okul ve çevre etkenleri önemli bir rol oynamaktadır. Çocuklar gördükleri davranışları içselleştirdiklerinden ebeveynler ve öğretmenler sosyal problem çözerken sergiledikleri davranışlarla çocuklara model olabilirler, çocuklarda prososyal davranışların gelişmesi için sosyal problem çözme eğitim programlarından yararlanabilirler. Bu durum erken yaşlarda sosyal problem çözme becerilerini geliştirecek etkinliklerin önemini ortaya koymaktadır. Bu nedenle, okul öncesi eğitim programlarında sosyal problem çözme becerilerini geliştirmeye yönelik işbirliği, empati, dayanışma gibi prososyal davranışları içeren etkinliklere yer vermek büyük önem taşımaktadır.

Bu araştırma sonucunda, çocuklardaki davranış problemlerinin azaltılması ve çocukların sosyal problem çözme becerilerinin geliştirilmesi için şu önerilerde bulunulabilir:

- ✓ Okul öncesi eğitim programları, işbirliği, empati, dayanışma gibi olumlu sosyal davranışları içeren etkinliklerle desteklenmelidir.
- ✓ Öğretmenler tarafından çocukların olumlu sosyal davranışları görmezden gelinmemeli, çocuklar gösterdikleri olumlu sosyal davranışların hemen ardından pekiştirilmeli ve diğer çocuklar da bu davranışlara özendirilmelidirler.
- ✓ Okul öncesi öğretmenler çocukların karşılaştıkları sosyal içerikli problemler karşısında alternatif çözüm yolları üretmeleri konusunda çocukları destekleyebilirler ve aileler bu konuda yapılacak seminerlerle bilgilendirilebilirler.
- ✓ Çocukların olumlu sosyal davranışlarını geliştirmek kadar çocukların saldırgan davranışlarını azaltmak da önem taşımaktadır. Bu nedenle, çocukları yaşına ve ilgisine göre sosyal ve yaratıcı etkinliklere yönlendirmek çocukların saldırgan davranışlarının azaltılmasında etkili olabilir.
- ✓ Araştırmacılar, çocuklardaki davranış problemlerinin nedenlerine ve çözüm yollarına ilişkin yürütecekleri çalışmalarla alanyazına katkıda bulunabilirler.

KAYNAKÇA

ARI, M., & YABAN, E. H. (2012). “9-11 yaşındaki çocukların sosyal problem çözme becerilerinde cinsiyet ve yaş farklılıkları”, *Eğitim ve Bilim*, S. 37(164).

BEE, H., & BOYD, D. (2009). *Çocuk gelişim psikolojisi* (O. Gündüz, Çev.). İstanbul: Kaknüs.

BERK, L. E. (2013). *Bebekler ve çocuklar: Doğum öncesinden orta çocukluğa* (N. Işıkoğlu Erdoğan, Çev.). Ankara: Nobel Yayınları.

BERK, L. E. (2013b). *Çocuk gelişimi*. (çev. B. Onur, Dü., & A. Dönmez) Ankara: İmge.

BIERMAN, K. L., COIE, J., DODGE, K., GREENBERG, M., LOCHMAN, J., MCMOHAN, R., & PINDERHUGHES, E. (2013). School outcomes of aggressive-disruptive children: prediction from kindergarten risk factors and impact of the fast track prevention program. *Aggressive Behavior*, S: 39(2).

BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., ÇAKMAK, E. K., AKGÜN, Ö. E., KARADENİZ, Ş., & DEMİREL, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

CHEN, D. W., FEIN, G. G., KILLEN, M., & TAM, H. P. (2001). “Peer conflicts of preschool children: issues, resolution, incidence and age-related patterns”, *Early Education and Development*, S: 12.

CRESWELL, J. W. (2014). *Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları: Araştırma deseni* (çev. Selçuk Beşir Demir). Ankara: Eğiten Kitap.

CRICK, N. R., & DODGE, K. A. (1994). “A review and reformulation of social information processing mechanism in children’s in social adjustment”, *Psychological Bulletin*, S: 115.

ÇETİN, F., BİLBAY, A. A., & KAYMAK, D. A. (2003). *Araştırmadan uygulamaya çocuklar sosyal beceriler grup eğitimi*. İstanbul: Epsilon.

ÇORAPÇI, F., AKSAN, N., YALÇIN, D. A., & YAĞMURLU, B. (2010). “Okul öncesi dönemde duygusal, davranışsal ve sosyal uyum taraması: sosyal yetkinlik ve davranış değerlendirme-30 ölçeği”, *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, S:17(2).

DERELİ, E. (2008). *Çocuklarda Sosyal Problem Çözme*. Konya: Tableti.

DERELİ, E. (2013). “Çocuklar için Sosyal Problem Çözme Ölçeği’nin 6 yaş grubu için Türkiye uyarlaması ve okul öncesi davranış problemleri ile sosyal problem çözme becerileri arasındaki ilişkiler.” *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, S:13(1).

DİNÇER, Ç. (1995). *Anaokuluna devam eden 5 yaş grubu çocuklarına kişiler arası problem çözme becerilerinin kazandırılmasında eğitimin etkisinin incelenmesi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

DİNÇER, Ç., & GÜNEYSU, S. (1999). *The effect of problem solving training on the categories used by children in solving their interpersonal problems with peers and mothers and permanence of this training*. Poster paper presented at the 9th European Conference on Quality in Early Childhood Education, Helsinki, Finland.

DRUGLI, M. B., LARSSON, B., & CLIFFORD, G. (2007). Changes in social competence in young children treated because of conduct problems as viewed by multiple informants. *European*.

ELIAS, M. J., & TOBIAS, S. E. (2005). Social problem solving. S. N. Elliott, & J. C. Witt (Ed.) içinde, *Individualized supports for students with problem behaviors: Designing positive behavior plans (s.3-26)*. New York: Guilford.

FORGAN, J. W. (2003). *Teaching problem solving through children's literature*. U.S.A: Teacher Ideas Press.

GOODMAN, S. H., GRAVIT, G.W., KASLOW, N. J. (1995). "Social problem solving: a moderator of the relation between negative life stress and depression symptoms in children", *Journal of Abnormal Child Psychology*, S: 23.

HAMARTA, S. (2007). *İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Problem Çözme Becerilerinin Algılanan Anne-Baba Tutumları Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

LADD, G. W. (2000). "The fourth R: relationships as risks and resources following children transition to school", *American Educational Research Association Division E Newsletter*, S: 19 (1).

MACCOBY, E. E. (1998). *The two sexes: Growing up apart, coming together*. Cambridge, MA.: Harvard University Press

MAYEUX, L., & CILLESSEN, A. N. (2003). "Development of social problem solving in early childhood: stability, change, and associations with social competence", *Journal Of Genetic Psychology*, S: 164 (2).

MERRELL, K. W. (1995). "An investigation of the relationship between social skill and internalizing problem in early childhood: construct validity of the preschool and kindergarten behavior scales", *Journal of Psychoeducational Assesment*, S: 13(3).

MIZE, J., & COX, R. A. (1990). "Social knowledge and social competence: Number and quality of strategies as predictors of peer behaviors", *Journal of Genetic Psychology*, S: 151.

NEZU, A. M., D'ZURILLA, T., & NEZU, C. M. (2012). *Problem-solving therapy: A treatment manual*. New York: Springer Pub. Co.

KELTİKANGAS-JÄRVINEN, L., & PAKASLAHTI, L. (1999). "Development of social problem-solving strategies and changes in aggressive behavior: A 7-year follow-up from childhood to late adolescence", *Aggressive Behavior*, S: 25 (4).

OKTAY, A. (2000). *Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem*. İstanbul: Epsilon.

OWENS, E. B., & SHAW, D. S. (2003). "Predicting growth curves of externalizing behavior across the preschool years", *Journal of Abnormal Child Psychology*, S: 31(6).

ÖZBEY, S., & ALİSİNANOĞLU, F. (2009). "A study on problem behavior of 60-72 months children who attending public early childhood education institution", *The Journal of International Social Research*, S: 2 (6).

REID, M. J., WEBSTER-STRATTON, C., & HAMMOND, M. (2007). "Enhancing a classroom social competence and problem solving curriculum by

offering parent training to families of moderate- to high-risk elementary school children”, *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, S: 36(4).

SPENCE, S. H. (2003). “Social skills training with children and young people: Theory, evidence and practice”, *Child and Adolescent Mental Health*, S:8(2).

TRAWICK-SMITH, J. (2014). *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim* (B. Akman, Çev. Ed.). Ankara: Nobel Yayın.

STACKS, A. & GOFF, J. (2006). “Family correlates of internalizing and externalizing behavior among boys and girls enrolled in Head Start”, *Early Child Development and Care*, S: 176 (1).

YABAN, H. & YÜKSELEN, A. (2007). “Korunmaya muhtaç yedi-on bir yaş grubundaki çocukların sosyal problem çözme becerilerinin incelenmesi”, *Toplumsal ve Sosyal Hizmet*, S: 18(1).

YILMAZ, E. & TEPELİ, K. (2013). “60-72 Aylık Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerinin Duyguları Anlama Becerileri Açısından İncelenmesi”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S: 17(2).

WALKER, S., IRVING, K. & BERTHELSEN, D. (2002). “Gender influences on preschool children’s social problem-solving strategies”, *The Journal of Genetic Psychology*, S: 163(2).

WEBSTER-STRATTON, C., & LINDSAY, D. W. (1999). Social competence and early-onset conduct problems: Issues in assessment. *Journal of Child Clinical Psychology*, S: 28.